

♦♦♦ KNAPP ÉVA

Ünnep Nagyszombatban

A Magyar Királyság elsőként nyilvános tiszteletben részesített katakombaszent-együttese (1651)

Közismert, hogy Nagyszombat (ma Trnava, Szlovákia) több évszázadon át a Magyar Királyság első számú egyházi központja volt. A török veszély elől 1543-ban ide áttelepült esztergomi érsek és káptalan, az 1635. május 6-án Pázmány Pétertől alapított jezsuita egyetem, továbbá az egyetem keretében 1648-tól működő Akadémiai nyomda jelentette azt a háttérteret, ami a várost a katolikus magyar kultúra centrumává tette. Történetét egyházi és világi nézőpontból többen vizsgálták, vizsgálják. Ugyanakkor viszonylag kevés figyelem irányult a 17. század egyik kiemelkedő nagyszombati eseményére, kilenc katakombaszent nyilvános kultuszra helyezésére, jöllehet ez az ünnepség az előkészítése, pompája és emlékezete révén megérdemli a 21. század figyelmét is.

Egyháztörténeti tény, hogy a reformáció elutasította a szentek, képek és ereklyék kultikus tiszteletét,¹ erre visszajelzésként a 16. századi katolikus reformgondolkodás a Trienti Zsinat keretében foglalkozott tiszteletükkel, és kultuszukat a katolikus hit állandó „láttatásá”-nak (*demonstratio catholica*) igényére hivatkozva megerősítette. A zsinat XXV. sessiójának (1563) dekrétuma tételes figyelmet fordított – többek között – az újonnan fellelt ereklyék problematikájára, kijelölve a barokk kori ereklyetisztelet eszmetörténeti hátterét és a gyakorlati tudnivalókat. Eszerint az új ereklyék tiszteletét mindenkor a területileg illetékes püspököknek kell jóváhagynia, mérlegelve a teológusok és más, hozzáértő személyek tanácsát.²

¹ A különféle ereklyék kultikus tisztelete egyidősnek tekinthető az emberi történelemmel. A keresztény ősegyházban tisztelet övezte a vértanúk maradványait. A II. Niceai Zsinat (787) kötelezővé tette az oltárkö használatát (oltárba épített 40x40 cm-es, 4–5 cm vastag márványlap, a közepén mélyedéssel, melybe ereklyét helyeztek, s azt vékony kölemezettel befedték és lepecsételték). RADÓ, Polycarpus, *Enchiridion liturgicum I–II* (Romae, Herder, 1961) 338. A II. Vatikáni Zsinatig (1962–1965) kizárólag oltárkőn lehetett szentmisét bemutatni.

² Sessio XXV. Quae est nona, et ultima sub Pio IV. Pontif. Max. Coepta die 3. absoluta 4. Decembr. 1563. De Invocatione, et veneratione, et Reliquiis Sanctorum, et sacris imaginibus. „[...] Sacra Cardinalium Congregatio sic censit: Sanctorum reliquiae antiquum habendae sunt in illa veneratione, qua hactenus fuerunt: si vero novae, Episcopus servet hoc Decretum, nisi eodem

Amikor néhány évvel a Trienti Zsinat lezárását követően Rómában újra felfedezték (1578. május 31.) az 5. századot követően elfeledett katakombákat,³ úgy vélték, hogy a sírokban talált emberi maradványok kivétel nélkül keresztény mártírok csontjai, azaz tiszteletben még nem részesített szentek relikviái. A trienti dekrétum értelmében a leletek Róma püspökének, a pápának a hatáskörébe tartoztak, aki jogosulttá vált a tetemek őskeresztény vértanú szentekként való hitelesítésére. Ezekre a testmaradványokra kezdték el használni a katakombaszent fogalmat, melyet gyorsan követett kultuszba helyezésük rítusának kialakítása a következő mozzanatokkal: elevatio (felemelés, kiemelés a katakombából) – allatio (rendezés, felszerelés, azaz egyszerű tartóba helyezés, majd elvitel, elküldés egy másik helyre) – illatio (bevezetés, ünnepélyes első oltárra helyezés) – translatio (ünnepélyes átszállítás a kijelölt végleges kultuszhelyre).⁴

A katakombákból előkerült relikviákat 1668-ig megkülönböztetés nélkül vértanú szentek ereklyéiként kezelték. Ekkor vita alakult ki arról, hogy melyek lehetnek a valóban mártírtetemek. Eleinte mártírsíroknak vélték a nagy 'M' betűvel (martyr kifejezésként feloldva) és a görög christogrammal (khíró, chi-rho) jelzett sírokat.⁵ A Jézus Társasága azonban elutasította ezeknek az attribútumoknak az érvényességét, és a vértanúk elkülönítésére az egyes sírokban talált úgynevezett mártírium eszközöket, így a pálmaágot (signum glorie) és a „vérapullá”-t („vas illorum sanguine tinctum”) tartották meghatározónak. Egy 1668. április 10-étől a 19. század végéig érvényben maradt dekrétum a pálmaág és a „vérapulla” sírmelléleteket fogadta el bizonyítékként.⁶ Ezeket is az ereklyék szállítására használt tartókban (capsa) helyez-

recognoscente et approbante Episcopo, qui simul atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, et aliis piis viris, ea faciat, quae veritati, et pietati consentanei iudicaverit [...]”: *Sacrosanctum Concilium Tridentinum* [...] (Augustae Vindelicorum, Rieger, 1781) 578–581.

³ Elsőként a Priscilla-katakombát fedezték fel a via Salariaán, amit a Kallixtus-, Szent Sebestyén-, Domitilla- és Szent Ágnes-katakomba követett. Vö. BOSIO, Antonio, *Historia passionis b. Caeciliae virginis, Valeriani, Tiburtii, et Maximi martyrum* [...] *Accedit relatio eorum sanctorum corporum novae inventionis, et repositionis sub Clemente VIII* (Romae, apud S. Paulinum, 1600); BOSIO, Antonio – ARLINGHUS, Paulus, *Roma subterranea novissima I–II* (Paris, F. Leonard, 1659).

⁴ Alapvető bibliográfiák az ereklyekultusz nemzetközi szakirodalmához: *Reliquien – Verehrung und Erklärung. Skizzen und Noten zur Thematik und Katalog zur Ausstellung der Kölner Sammlung Louis Peters im Schnütgen-Museum* (Hrsg. Anton Legner; Köln, Schnütgen Museum, 1989) 370–395; vö. még LEGNER, Anton, *Reliquien in Kunst und Kult zwischen Antike und Aufklärung* (Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1995). A katakombaszent-kultusz máig mértékadó monográfiája svájci forrásanyag alapján bibliográfiával: ACHERMANN, Hansjakob, *Die Katakombenheiligen und ihre Translationen in der schweizerischen Quart des Bistums Konstanz* (Stans, Verlag Historischer Verein Nidwalden, 1979).

⁵ ACHERMANN 14–17.

⁶ *Decreta authentica sacrae Congregationis Indulgentiis sacrisque Reliquiis praepositae ab anno*

ték el. Az e tárgyak által hitelesített vértanúsírok azonban többnyire nem tartalmazták az ott nyugvók nevét, ezért az „ismeretlen szentek” („sancti ignoti”) maradványait új, gyakran beszélő névvel látták el Rómában, és ezt az elnevezést foglalták bele az ereklyét hitelesítő iratba. A kultusz a 19. század közepéig Európa-szerte folyamatos volt.⁷ Giovanni Battista de Rossi (1822–1894), a Bosiót kétszáz év múltán követő archeológus, a római katakombák szisztematikus feltárója, 1853-ban megvizsgáltatta a „vérampullá”-ban található vöröses beszáradt anyag kémiai összetételét, melyről kiderült, hogy nem emberi vérmaradvány, hanem szervetlen anyag.⁸ A katakombaszentek kultusza ezt követően hanyatló szakaszba lépett.⁹

Az új kultuszáramlat 17–18. századi európai és magyarországi elterjedését elősegítette a katakombaszent-ereklyék szétajándékozása. A kultusz a barokk kori szenttiszelet egyik tipikus megnyilvánulásává vált, melyet legkorábban a Jézus Társasága karolt fel. Tiszteletüket elősegítette, hogy az ereklyék egy részét látványosan díszítették, a gyakran testté szerkesztett csontokat felöltöztették, és apácamunkákkal ékesítve üvegkoporsókban helyezték oltárra.¹⁰

A Magyar Királyságba ajándékként vagy kérelem nyomán jutott katakombaszent-ereklyék átfogó vizsgálatával korábban két tanulmány foglalkozott.¹¹ Ezek – hivatkozással a történeti jellegre – lemondtak az ereklyék hitelességét érintő kérdések tanulmányozásáról.¹² A kutatás figyelme kiterjedt a történeti Magyarország egészére. A vizsgálat időbeli határait a szerzők által ismert első és utolsó katakombaszent-ereklye nyilvános kultuszra magyarországi

1668 ad annum 1882 (Regensburg, Pustet, 1883) I. Vö. POLONYI, Andrea, *Römische Katakombenheilige – Signa authentischer Tradition*, in *Römische Quartalschrift* (1994) 3–4/245–259.

⁷ BRÜCKNER, Wolfgang, *Die Katakomben im Glaubensbewußtsein des katholischen Volkes. Geschichtsbilder und Frömmigkeitsformen*, in *Römische Quartalschrift* (1994) 3–4/287–307.

⁸ DE BUCK, Victor, *De phialis rubricatis quibus martyrum Romanorum sepulcra dignosci dicuntur observationes* (Bruxellis, Greuse, 1855).

⁹ POLONYI, Andrea, *Wenn mit Katakombenheiligen aus Rom neue Traditionen begründet werden. Die Wirkungsgeschichte einer Idee zwischen Karolingischer Reform und ultramontaner Publizistik* (Studien zur Theologie und Geschichte 14) (Sankt Ottilien, EOS, 1998).

¹⁰ SCHLEICH, Elisabeth – SCHLEICH, Erwin, *Frommer Sinn und Lieblichkeit. Vom Zauber der „Schönen Arbeiten” in Altbayern* (Passau, Passavia, 1973); POLONYI, Andrea, *Reliquien aus dem römischen Katakomben*, in „Gold, Perlen und Edel-Gestein...” *Reliquienkult und Klosterarbeiten im deutschen Südwesten* (Hrsg. Augustinermuseum Freiburg i. Br.; München, Hirmer, 1995) 9–19; Soós Sándor, *Apácamunkák* (17–20. század) (Esztergom, Keresztény Múzeum, 2006).

¹¹ KNAPP Éva – TÜSKÉS Gábor, „Öltöztetve vagyon vörös bársonyba...” *Feldíszített katakombaszent ereklyék*, in *Devóció és dekoráció. 18. és 19. századi kolostormunkák Magyarországon* (szerk. Lengyel László; Eger, Dobó István Vármúzeum, 1987) 25–44; TÜSKÉS Gábor – KNAPP Éva, *A katakombaszentek tisztelete. Fejezet a barokk kori szent- és ereklyekultusz történetéből*, in *Századok* (1994) 1/3–45.

¹² Ezzel kapcsolatban ismeretes, hogy már a kortársak részéről alapos gyanú merült fel a talált csontvázak eredetével kapcsolatban.

templomba helyezése, azaz translációja jelentette (1651–1855), ugyanakkor nem maradt el a kitekintés a kultusz utóéletére és az ereklyékhez való viszonyulás újabb formáira sem.¹³ Az 1651–1855 között eltelt kétszáz éves időtartamban harminchat egész ereklye (ezek közül egy-egy esetben a katakombaszenteknek kijáró tiszteletben részesített ereklyecsoporthoz, illetve az egész testet reprezentáló fejereklye) translációjára került sor.

1994 óta egyetlen újabb adat került elő az ereklye hollétének meghatározása nélkül. A katolikus hitre tért Nádasdy (III.) Ferenc (1623–1671) 1665-ös római útja alatt kapott egy katakombaszent-testereklyét és két másik ereklyerészt VII. Sándor pápától.¹⁴ Az 1665. július 10-én Rómában kelt hitelesítő irat kivonatos másolata szerint Octavianus Carapha pápai megbízatásból igazolta a Szent Kallixtus-katakombából származó Szent Aurelianus testereklyéjének, valamint Szent Arcadius és Eventius ereklyéinek eredetiségét és adományozását. Az ereklyéket fa tartóba zárva, lepecsételve és két helyen megerősítve adták át („inclusum in quadam Capsula lignea nostro sigillo, duobus in locis munita”) azzal a meghagyással, hogy ezeket Nádasdy megtarthassa vagy átadhatja bármely templomnak, kápolnának, illetve oratóriumnak, hogy ott a hívek nyilvánosan tisztelhessék („apud se retinere, alijsque donare, et in quacunque Ecclesia, Capella, seu Oratorio publice fidelium venerationi exponere, et collocare possit”).¹⁵ A dokumentum szerint semmi nem utal arra, hogy az ereklyéket Nádasdy kérésére az általa támogatott lorettomi (ma Loreto, Ausztria) szerviták részére adományozták Rómában.¹⁶ Az ereklyék Lorettomba érkezéséről és translációjáról jelenleg nem áll rendelkezésre további adat.¹⁷

¹³ Tágabb értelemben a katakombaszent-kultusz megnyilvánulásának kell tartani azt a törekvést, amely nem egész csontvázeréklyék, hanem csupán ereklyerészek megszerzésére irányult. Gyakran előfordult, hogy egyetlen ereklyetartóba több katakombaszent ereklyéjét sűrítették össze, nemegyszer más szentek ereklyéivel együtt.

¹⁴ VISKOLCZ Noémi, *A mecénatúra színterei a főúri udvarban. Nádasdy Ferenc könyvtára* (Szeged – Budapest, Szegedi Tudományegyetem Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány, 2013) 47–48. A Viskolcz által említett Nádasdy Ferenc-féle ereklyekérelem hivatkozása hiányzik. A pápa által megbízott Octavianus Carapha, Patras címzetes érseke ajándékozó oklevelének kivonatos másolata szerint a három ereklye pápai adomány, ajándék volt. ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár (a továbbiakban: ELTE EKL), *Collectio Hevenesiana* LXV. kötet 348–350. Nádasdy – Viskolcz által hangsúlyozott – „hiteles ereklye” kérelmére nem lehet felutalás.

¹⁵ ELTE EKL, *Collectio Hevenesiana* LXV. kötet 348–350.

¹⁶ Mohl Adolf szerint 1665. évi római útja során Nádasdy „volt a pápánál, VII. Sándornál is kihallgatáson, kitől különféle ereklyéket kapott ez alkalommal, melyekből hazaérkezte után a lorettói szervitáknak is juttatott. Az ezen ereklyék valódiságát igazoló okirat Nádasdytól hitelesített és bevezetéssel ellátott másolatban megvan a lorettói plébánia levéltárában”: MOHL Adolf, *Adatok Nádasdy Ferenc országbíró életéhez*, in *Századok* (1900) 616–627, itt: 621. Eszerint az ereklyéket Nádasdy nem tartotta együtt, és ezeket nem kérte, hanem kapta a pápától.

¹⁷ A szervita rendtörténet lorettomi részében nincs említés az ereklyékről. ROMER, Augustinus-Maria, *Servitus Mariana* (Viennae, H. Verdussen, 1667) Liber X, Caput 1–32.

A legkorábban Magyarországra érkezett katakombaszent-együttesről, a nagyszombati úgynevezett „tíz szent mártír”-ról az első számbavétel során – elsősorban terjedelmi okok miatt – nem készült részletes elemzés,¹⁸ ezt egészíti ki és pótolja ez a vizsgálat.

AZ EREKLYEEGYÜTTES NAGYSZOMBATBA KERÜLÉSE (1634–1659)

A legkorábbi forrásadat a tíz, római katakombákból származó nagyszombati testereklyéből („tíz szent mártír”) mindössze nyolcra vonatkozik. Az ajándékozó oklevél¹⁹ Vilnában (ma Vilnius, Litvánia) kelt 1634. május 4-én, és arról tudósít, hogy a lengyel–litván jezsuita provinciális, Nicolaus Lancicius²⁰ átadta nyolc római vértanú testereklyéjét Forró Györgynek, az osztrák–magyar jezsuita provincia előljárójának.²¹ Lancicius a relikviákat V. Pál pápa engedélyével, hiteles bizonyságokkal megerősítve, több hasonló szent ereklyével együtt Rómából vitte magával Lengyelországba azért, hogy az ottani püspököknek szétajándékozva általuk nyilvános kultuszra helyezze el őket különféle templomokban. A kronológiai adatok szerint Lancicius még jezsuita provinciálissága, azaz 1631 előtt, V. Pál pápa (1605–1621) idejében kapta a Forró Györgynek átadott katakombaszenteket. Ismeretes, hogy Lancicius 1607-től szállított római katakombákból származó testereklyéket Lengyelországba.²² E szűkös adatok ismeretében nem lehet pontosan meghatározni, hogy az oklevélben felsorolt maradványokat mikor, melyik római katakombából emelték ki, és hitelesítették. A valamikor 1607–1621

¹⁸ TŰSKÉS – KNAPP.

¹⁹ Az eredeti oklevél szövege: „Nicolaus Lancicius Praepositus Provincialis Societatis JESU in Provincia Lithvaniae Ad perpetuam rei memoriam, notum facimus, nos pro Provincia Austriae Societatis JESU, donasse Sacra Corpora SS. Martyrum Romanorum, videlicet S. Aniceti.M: S.Desiderij.M: S. Iuliani.M: S. Priscillae V.M. S. Severinae V.M. S. Sinesiae V.M. S. Semidiai V.M. S. Serotinae V.M. ex concessione Pauli V. Pont. Max. Roma advecta, et Juratorum testium depositionibus, de eorum indubitata certitudine, ac Instrumentis publicis confirmata, et post hoc Instrumenta ac Testimonia visa, et diligenter examinata a Locorum Ordinarijs, cum multis alijs similibus Sanctorum Reliquijs, ex eadem Urbe advectis, plurimumque Episcoporum, in hoc Regno Poloniae, concensu, et autoritate, ad varia templa [...] publice illatis, et ad publicum cultum, Sanctorum Reliquijs in Ecclesia Catholica deferri solitum, in illis relictis, ac in perpetuum depositis, approbata. In quorum omnium fidem, hoc testimonium scripsimus, nostra subscriptione ac sigillo Officij nostri roboratum. Vilnae 4. Maij A. 1634. Nicolaus Lancicius m[anu] p[ropria]”: ELTE EKL, Ab 260 [nr.] 2.

²⁰ Mikołaj Łęczycki (1574–1653), lengyel–litván jezsuita provinciális 1631–1635 között.

²¹ Forró György (1571–1641), osztrák–magyar jezsuita provinciális: 1629–1636. 1630–1634 között Bécsben élt. LUKÁCS, Ladislaus, *Catalogi Personarum et Officiorum Provinciae Austriae S.I. I: (1551–1600)* (Romae, Institutum Historicum S.I., 1978) 668.

²² NATOŃSKI, Bronisław, *Mikołaj Łęczycki*, in *Polski Słownik Biograficzny XVIII* (Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1973) 347–350.

között Lengyelországba szállított ereklyékhez tartozó három férfi (Anicetus, Desiderius és Julianus) és öt női (Priscilla, Severina, Sinesia, Semidia és Serotina) testrelikviát 1634-től Nagyszombatban a jezsuita templom sekrestyéjében nyilvános tisztelet mellőzésével őrizték, amint ezt Lippay György esztergomi érsek 1651. június 5-én kelt, a „solemnisatio”-t elrendelő oklevelének fennmaradt másolata bizonyítja.²³

A fenti ereklyékhez egy további kilencediket is társítottak, melyet ugyanott ugyancsak a nyilvános kultusz kizárásával őriztek. A jelenleg ismert első híradás erről a kilencedik katakombaszentről az 1651. évi nagyszombati transláció²⁴ dokumentálásának elejéről származik. Az *Acta Jesuitarum in Hungaria (Annuae Collegii Tyrnaviensis)* második kötetében (1648–1683) feljegyzett részletes ünnepi beszámoló értesít arról, hogy a Forró György jezsuita provinciálisnak átadott nyolc ereklyéhez hozzátettek egy kilencediket, Szent Krisztináét. Utóbbi XV. Gergely pápa (1621–1623) emeltette ki a Kalixtus-katakombából, és Guilielmus Lamormaini (1570–1648) közvetítésével adták át a nagyszombati jezsuitáknak.²⁵ Lamormaini 1621–1623 között élt Rómában, majd 1643–1645 között volt az osztrák–magyar jezsuita rendtartomány provinciálisa. Feltételezhető, hogy ezt az ereklyét Lamormaini jezsuita provinciálisként adományozta a nagyszombati jezsuitáknak.²⁶ Minden valószínűség szerint a Nagyszombatban őrzött nyolc relikvia translációjának előkészítésekor, 1651. június–augusztusban határoztak arról, hogy ezekkel együtt kerüljön sor az ekkor már szintén ott őrzött Krisztina translációjára is.

A tizedik nagyszombati katakombaszent ereklye meglétéről első ízben szintén az *Acta Jesuitarum in Hungaria (Annuae Collegii Tyrnaviensis)* második kötete tájékoztat egy 1659. évi bejegyzésben. Az adat szerint ebben az évben érkezett meg Rómából a Keresztelő Szent János-templomba Loyolai Ignác és Xavéri Ferenc ereklyerészeivel együtt Adiodemus mártír testereklyéje a hitelesítő oklevéllel, melyet Lippay György esztergomi érsek elismerő irattal látott el (recognitio). Ezt a vértanúereklyét a Forum Roma-

²³ „[...] in sacristia Templi Collegij Societatis Jesu Tyrnaviae [...] neque hactenus publico cultui exposita fuisse [...]”: ELTE EKL, Collectio Hevenesiana 69, Nr. 10, 31–32.

²⁴ Szent Bertalan napján (1651. aug. 24.), akinek ünnepét 1568-ban vették fel a római naptárba aug. 24-ére.

²⁵ „Nonum vero corpus S. Christinae V. et M. Gregorius XV. ex Cemeterio S. Callixti levavit per R. P. Guilielmum Lamormaini huic Collegio concesserat”: *Acta Jesuitarum in Hungaria (Annuae Collegii Tyrnaviensis)*, Pars II (1648–1683) (a továbbiakban: *Acta*, II), Slovenská národná knižnica, Martin, Archiv literatúry a umenia, Sign. RHKS 1425b, 25. Mikrofilm másolata: ELTE EKL, Mf, Me 84 és Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Mikrofilmtár C 205. doboz.

²⁶ Lippay György esztergomi érsek 1651. jún. 5-én kelt, translációt elrendelő oklevele (lásd: 23. jegyzet) nyolc ereklyét sorol fel.

numon a Constantinus-bazilika mellett lelték fel, és 1659. január 29-e előtt hagyták jóvá (approbatio), majd Nagyszombatba szállították, és ettől az évtől itt tisztelték.²⁷ A szűkszavú adat nem tájékoztat a testereklye nagyszombati kultuszának kezdetéről, esetleges translációs ünnepének időpontjáról.

Mindezt figyelembe véve elmondható, hogy a nagyszombati jezsuita templomban 1659-től összesen tíz katakombaszentet őriztek és tiszteltek. Ugyanakkor – a jelenlegi ismeretek szerint – csak jóval később, Illyés István (1650–1711) használta először a római katakombaereklye-együttesre a „tíz szent mártír” („SS. Decem Martyrum Translatio”) kifejezést. Illyés 1685-től jogtanár volt Nagyszombatban,²⁸ és 1686. augusztusban a katakombaszentek translációjának ünnepén a Keresztelő Szent János-templomban („Dominica infra octav. S. Bartholom. Tyrnav. in Eccl. S. J.”) elmondott, később nyomtatásban megjelent prédikációjában alkalmazta a szófordulatot felsorolva a tíz katakombaszent nevét.²⁹ 1686 előtt a források kizárólag az 1651-ben együtt oltárra helyezett kilenc mártír tiszteletéről emlékeznek meg, így például 1664-ben „Sanctorum cultus” címen, majd 1665-ben.³⁰

KILENC EREKLYE TRANSLÁCIÓJA 1651-BEN

A katakombaszentek nyilvános kultusza Európában mindenütt a megérkezésük utáni, előírászerűen a területileg illetékes püspök által kiadott elismerő, befogadó levél kiállításával kezdődött (recognitio). Ilyen irat jelenleg nem ismert Nagyszombatból, ugyanakkor másolatban fennmaradt az ennek kiállítására jogosult Lippay György esztergomi érsek oklevele, melyben elrendelte a translációs ünnepség megszervezését. Ez a Nagyszombatban 1651. június 5-én kelt dokumentum – az előzmények pontos leírását mellőzve – először a nyolc ereklyét, a mártír férfiak (Anicetus, Desiderius és Julianus) után a mártír szüzeket (Christina, Briscilla[!], Semidia, Severina, Serotina) nevezte meg.³¹ Utóbbiak felsorolása nem teljesen egyezik a Lancicius féle adományozó oklevélben találhatóval, ahol a Priscilla, Severina,

²⁷ Acta, II, 101.

²⁸ 1686. nov. végéig oktatott.

²⁹ ILLYÉS István, *Sertum Sanctorum [...]* Második része (Nagyszombat, Akadémiai nyomda, 1708) 65–73, itt: 66. Újabb kiadása: ILLYÉS István, *Fasciculus miscellaneus* (Nagyszombat, Akadémiai nyomda, 1710) 65–73, itt: 66.

³⁰ „Sanctorum quoque novem Martyrum, quorum SS. Reliquiae in Templo nostro S. Joannis Baptistae dicato coluntur [...]”: Acta, II, 131. 1665-ben az ereklyék tiszteletéről: „Reliquiae etiam in Templo nostro consvetae devotiones reassumptae nempe Communio generali, ad Kal. Mensium, concionis Sacra cantata, vesperae, cum ceremonijs solitis clericis rubris ministrantibus [...]”: Acta, II, 137.

³¹ ELTE EKL, Collectio Hevenesiana 69, Nr. 10, 31–32.

Sinesia, Semidia, Serotina nevek szerepelnek.³² A hiba valószínűleg nem az oklevélmásolat készítőjétől ered, hanem azt jelzi, hogy a Lancicius féle nyolc ereklyét egy helyen és együtt őrizték egy kilencedikkel, Krisztináéval, s az okirat megfogalmazásakor nem figyeltek sem Priscilla helyes névalakjára, sem arra, hogy Sinesia helyett Christina nevét írták le, jöllehet az utóbbi vértanú elevatióját és allatióját nem az oklevélben jelzett V. Pál pápa engedélyezte.³³

Lippay azzal indokolta az ereklyék nyilvános kultuszának bevezetését, hogy ezzel kívánja előmozdítani „a Krisztussal a mennyekben együtt uralkodó szentek tisztelőjét”. A leírás szerint az érsek először az ereklyékre vonatkozó hitelesítő iratokat és a szentekhez tartozó tárgyakat vizsgálta meg az esztergomi káptalan kijelölt személyeivel, és ezt ő maga is megtette. Egy orvosdoktorral szemügyre vettette a relikviákat, aki mindegyik ereklyéről írásban adott tájékoztatást. Ezt követően Lippay érseki hatalmánál fogva 1651. augusztus 24-ét jelölte ki a transláció napjaként. Rendelkezett arról is, hogy az ünnepségen mindegyik ereklyét külön tartóba helyezve tegyék a nagyszombati Keresztelő Szent János jezsuita templom főoltárára, és ott mondjanak róluk szentmisét.

A translációról a legkorábbi, terjedelmes és részletes leírás a nagyszombati historia domusban maradt fenn *Translatio 9 Reliquiarum in Templum*

³² ELTE EKL, Ab 260 [nr.] 2.

³³ Az oklevélmásolat szövege: „Nos Georgius Lippai etc. Damas ad memoriam, quod cum Nobis fuisset expositum, in sacristia Templi Collegij Societatis JESU Tyrnaviae in Archidioecesi nostra fundati et erecti ex concessione Pauli Papae V. Roma allatas insignes reliquias imo corpora S:S: Martyrum Aniceti, Desiderij et Iuliani, nec non S:S: Virginum, et Martyrum Cristinae, Briscillae[!], Semidiae Severinae et Serotinae asservari, neque hactenus publico cultui expositas fuisse; Nos pro muneris nostra ratione quod Divina gerimus ordinatione, Sanctorum cum Christi in Coelis regnantium Cultum promovere cupientes primum quia authentica super dictis Reliquiis instrumenta non solum per deputatas ex Metropolitano Nostro Strigoniensi Capitulo personas, sed Nos ipsimet inspeximus, ac Generali nostro Vicario conscisimus ut adscitis aliquo ex Canonicis iam dicti nostri Capituli, Notatio item jurato ac Medicinae Doctore, acces ipsas in quibus Sacra illa lignea continebat inspiceret ac diligenter videret uti inspexit ac revidet, nobisque de singulis scripto accuratam dedit informationem. Quibus rite permissit ac juxta Authentica instrumenta Sacrarum Reliquiarum veritate conspecta, Autoritate Archiepiscopali Primatalique qua in hic Ungariae Regno eique de jure annexis fungimur solemnem earundem S. S. Reliquiarum Translationem in diem Vigesium quartum Mensis Augusti Anni 1651 indiximus, atque eodem die magno communi ordinis ac statuum populique concursu, publica per primarias ante dictae Tyrnaviensis Civitatis plateas supplicatione peracta in Templum S: Joannis Baptistae dicti Tyrnaviensis Societatis JESU Collegij, Sacras singulorum Martyrum Reliquias singulariter inclusas thecis intulimus ac in ara principe publico cultui exposuimus de iisdemque S: S: Martyribus Sacrum Missae Sacrificium Divinae Maiestati obtulimus, ac deinceps quoque offerens iuxta Sacrorum Canonum ac Sacrae Congregationis Dictum Decreta quantum ex nobis ea pleno Jure concessimus et vigore harum concedimus. Datum in Archiepiscopali Curia Nostra Tyrnaviae 1651 Die 5. Junij.”: ELTE EKL, Collectio Hevenesiana 69, Nr. 10, 31–32.

nostrum címen az 1651. évnél.³⁴ Mivel ez volt az első ilyen esemény a Magyar Királyságban, érdemes részletesen megismerni.

Bevezetésként rövid összefoglalás tájékoztat az ereklyék eredetéről, valamint – Lippay György oklevelének megfelelően – a translációt közvetlenül megelőző, 1651. augusztus 24-i eseményekről.³⁵ Az ereklyéket ezen a napon Posgay Miklós (1610–1668) esztergomi éneklőkanonok és Dersffi István notarius jelenlétében megvizsgálta Gregorius Schiltpacher³⁶ bölcséleti és orvosdoktor, majd egyenként adott róluk véleményt.³⁷ Másnap pecséttel látták el a drágakövekkel díszített és csavarokkal lezárt ereklyetartót („loculamentum”).

Augusztus 26-án szombaton délelőtt tíz órakor feldíszített szekérre helyezték az ereklyéket, és harangzúgás közepette szállították át a Szent Miklós-székesegyház felékesített, kivilágított sekrestyéjébe. A székesegyház egésze szintén ünnepi díszt kapott, a dekorációhoz tartozott egy meg nem nevezett nagyszombati jezsuita által készített, vértanúkat ábrázoló hét, vászonra festett kép. Az illatiót, az ereklyék első ünnepélyes oltárra helyezésének szertartását így örökítették meg: délután három órakor a székesegyház harangjának jelére összegyűlt a város lakossága. A jezsuita akadémiához tartozók a saját öltözetükben a sceptrumok (egyetemi díszbotok) mögé sorakoztak fel osztályaik rendjében a székesegyház evangéliumi oldalába („ad cornu Evangelij”), azaz a templomhajó felől nézve a főoltártól balra. Ezt követte a karingbe („Rocheto indutus”) öltözött papság ünnepeken szokásos körmene-
te.³⁸ A szent mártírok vecsernyéjének éneklése a sekrestyében kezdődött el,

³⁴ Acta, II, 25–29.

³⁵ „Memorable est quod in Augusto 27 die [...] solemnem [...] Translationem novem SS. MM. Romanorum quorum octo corpora [...] R. P. Georgius Forro acceperet dono a R. P. Nicolao Lancio Provinciali Lithvaniae videlicet Corpus S. Aniceti M. S. Juliani M. S. Desiderij M. S. Priscillae V. M. S. Semidiai V. M. S. Severinae V. M. S. Serotinae V. M. S. Sinesiae V. M. N. num vero corpus S. Christinae V. et M. Gregorius XV. ex Coemeterio S. Callixti levavit per R. P. Guilielmum Lamormaini huic Collegio concesserat. Priusquam solemnem fueret translatio [...] authentica testimonia Illmo. Dno Archiepiscopo Strigoniensi cum testimonijs Romanis revidit: tum ipsismet P. Nicolai Lancij patens testimonium et privatae literae ad Rectorem huius Collegij data. quibus acquisivit Illmus Archipraesul. nihilominus Vicario suo Generali nostris D. Paolo Hoffman Episcopo Quinque Ecclesiensi commisit ut inspirat ea Corpora SS [...] die 24 Augusti cum A. R. P. Nicolao Posgai E. M. Strigoniensi Canon. ac Notario V. Capituli Dno Stephano Dersffi ac Excellmus. Dnus Gregorio Schiltpacher Doctore Phil. ac Medicinae ad Sacristiam Collegij Templi venit ab R.P.D Vicario [...] diligenter inspexit et per [...] conscribi curavit, Medico pp. singulas proprijs neminit discutente”: Acta, II, 25.

³⁶ JAROS, Stephanus, *Encomium [...] Joannis Gregorii Schiltpacher Philosophiae, ac Saluberri-mae Artis Medicinae Doctoris Nec non Regiae Liberaeque Civitatis Posoniensis Ungariae Metropolis Medici [...] Mense Augusto Anno 1670* (Posonii, Gottfriedus Gründer, 1670).

³⁷ A véleményekről nem ismeretes írásos dokumentum.

³⁸ Ennek leírását az „etc.” jelzéssel fejezték be, azaz mint közismerten ismétlődő eseményt nem részletezték.

majd az esztergomi érsek és nyolc főpap ünnepi körmenetben vitte a szent ereklyéket és helyezte el a díszkivilágított főoltáron. Ennek végeztével a váradi püspök³⁹ laudessel kezdte el az ünnepi matutinumot. A hívek együtt maradva ünnepeltek és imádkoztak egész éjjel a kivilágított templomban.

Augusztus 27-én vasárnap reggel öt órakor a székesegyház harangjai adtak jelet a transláció kezdetére. A főoltárnál, ahol az ereklyék voltak, a pécsi püspök⁴⁰ szent olvasmánya („fecit lectum sacrum”) után Lippay Ferenc jezsuita⁴¹ magyar nyelven prédikált az ereklyék kultuszáról. Ugyanekkor a szlávok kápolnájában („in Slavorum Sacello”) „szláv” prédikáció hangzott el ugyanerről a témáról.⁴² A prédikációk végeztével indult el a körmenet a következő rendben: elsőként a jezsuita kollégium rektora által meghívott három személy ment zászlókkal éppen úgy, mint úrnapján; őket követte másodikként két, a szent mártírok képével díszített vörös lobogó. Harmadikként öt nagyszombati vallásos társulat,⁴³ a Kisboldogasszony, a Szűz Mária szeplőtelen fogantatása, a Gyümölcsoltó Boldogasszony, a Szent Kereszt és a Szűz Mária látogatása vonult labarumokkal és jelvényeikkel. Negyedikként trombitákkal és dobokkal kísért kórus haladt, majd ötödikként következett egy nagy zászló, melyen mind a kilenc szent mártír megfestett képét látni lehetett. Hatodikként e zászló mögött harminc vértanú öltöztű ifjú ment a mártíromság jeleit viselve, fejükön babérkoszorúval, kezükben palmaaggal. A körmenet hetedik részében a nagyszombati ferencesek vonultak, akiket nyolcadikként követett egy Nagyszombat környékiekből álló, mintegy húszfős éneklő kórus a miseruhába öltözött plébánosukkal. A körmenet kilencedik részében umbellával hat főpap lépkedett ünnepi öltözetben, mitrával (püspöksüveg) a fejükön a következő sorrendben: Zongor Zsigmond váradi püspök, Mariani Péter zengg-modrusi püspök,⁴⁴ Rohonczi István csanádi püspök,⁴⁵ Pálfalusi (Pálfalvai) János esztergomi olvasókanonok és apát,⁴⁶ Posgai (Pozsgay) Miklós esztergomi éneklőkanonok és apát⁴⁷ és Szentgyörgyi Ferenc prépost, mindannyian a kíséretükkel együtt, umbella

³⁹ Zongor Zsigmond (1580 k.–1657), nagyváradi püspök 1648–1655 között.

⁴⁰ Hoffman (IV.) Pál, pécsi püspök 1648–1658 között.

⁴¹ Lippay Ferenc (1608–1674), 1647–1652 között Nagyszombatban hitszónok. 1651-ben a székesegyház magyar szónoka. LUKÁCS, Ladislaus, *Catalogi Personarum et Officiorum Provinciae Austriae S.I. III: (1541–1665)* (Romae, Institutum Historicum S.I., 1990) 299–300. Az ünnepi prédikáció szövege nem ismert. Ismeretes, hogy Lippay Ferenc elutasította bátyja, Lippay György esztergomi érsek ajánlatát, aki ki akarta adatni a prédikációit.

⁴² 1651-ben Joannes Sednik volt a concionator Slavonicus. Uo.

⁴³ Vö. KNAPP ÉVA, *Pietás és literatura* (Budapest, Universitas, 2001) 209–212.

⁴⁴ Mariáni Péter (1608k.–1665), püspök 1640-től.

⁴⁵ Pápai megerősítés nélküli „választott” csanádi püspök 1651–1652-ben.

⁴⁶ Pálfalusi János (1605–1663).

⁴⁷ 1644-től volt esztergomi kanonok.

alatt a szent ereklyét hordozva haladtak. A körmenet tizedik részében az egyetemi sceptrumok mögött vonult a rektor, a kancellár és más előjárók hivatali díszöltözetben mintegy húszan. Utánuk ismét trombitások, dobosok és zenészek mentek. A menet tizenkettedik része a szent mártírok nagy zászlájából és harminc koszorús ifjúból állt, akiket részben a pozsonyi, részben az esztergomi kanonokok csoportja követett. Tizennegyedikként umbellával Lippay György esztergomi érsek, Szelepcshényi György nyitrai püspök és kancellár, valamint Tarnóczi Mátyás⁴⁸ váci püspök vonult. Őket nem kevés („non pauci”) főnemes, majd a nagyszombati előjáróság („Senatus Tyrnaviensis”) és más nemesek követték. Mögöttük következtek a nemes asszonyok, előbb a magyarok a szent mártírok zászlójával, utóbb a „szlávok” és a németek. A körmenetet a vidéki nép zárta, akik saját zászlóikkal jöttek, olyan sokan – jegyzi meg a leírás –, hogy ennyi embert együtt még nem lehetett látni Nagyszombatban.

A körmenet a városfalakon belül az irgalmasok temploma mellett haladt el a piac felé, ahol lekanyarodott a ferences templomhoz, majd a piactéren át a jezsuiták Keresztelő Szent János-temploma irányába vonult. Az érseki ház előtt a piactéren díszlovéseket adtak le Esterházy Dániel (1585–1654) semptei vára lövészeinek irányításával. A vidéki sokaság a saját zászlóik alatt betöltötte az utcákat, és a szent mártírokat dicsőítve himnuszokat énekeltek. Az utcák mind ünnepi díszben voltak, de ezt a dekorációt felülmúlta a jezsuita templom déli oldalán az utca szélességét kitöltő diadalív. A tetején hat vagy hét láb magasan a kilenc mártír szobra volt látható; az oldalán két kisebb kaput helyeztek el, melyekre a szimbólumok és emblémák sorozatát a retorika osztálytanára⁴⁹ készítette el. Az iskolákhoz és a templomhoz tartozó terület egészét felékesítették, szabadtéri oltárokat emeltek, melyeknél a templomba be nem férő népnek celebráltak miséket.

A jezsuita templomhoz érve bevonultak az ereklyékkel. Az egyetem kancellárja ünnepi öltözetű kísérvőivel a sceptrumot követve a Szent Ignác-kápolnához vonult, ahol az érsek a trónján ült a papsággal egyetemben. A kancellár⁵⁰ latin beszédet mondott a szent mártírok dicsőségéről és az ereklyék tiszteletéről. A szónoklat végén az érsek celebrált ünnepi misét. Az ereklyét a Keresztelő Szent János-templomban helyezték el, minden valószínűség szerint a Szent Mártírok kápolnájában.

⁴⁸ Tarnóczi Mátyás (1605–1655), váci püspök 1650–1655 között.

⁴⁹ 1651-ben Nagyszombatban a rétorokat a laibachi születésű Andreas Anschutz (1620–1656) oktatta, aki az előző évben Grazban élt, a következő évben pedig Bécsben oktatta a retorikát. LUKÁCS, Ladislaus, *Catalogi Personarum et Officiorum Provinciae Austriae S.I. II: (1601–1640)* (Romae, Institutum Historicum S.I., 1982) 537. Az ábrázolásokról nem ismert részletezés.

⁵⁰ Eustachius Stainapenger osztrák jezsuita, aki 1646–1652 között volt nagyszombati kancellár. Vö. uo. 756. A beszéd szövege nem ismert.

A papság és a nemesség felüdülése a jezsuiták ezen a napon ebédet adtak. Délután két órakor Jászberényi Tamás dékán, bölcséleti és teológiatanár⁵¹ magyarul prédikált a templomban, ami nagy tetszést aratott a hallgatóság körében, akik között ott volt az érsek és a papság is. A váradi püspök által vezetett vecsernye végén főpapi ornátusban az esztergomi érsek körmenettel vonult a főoltárhoz, ahol intonálta a *Te Deumot*, és áldásban részesítette a jelenlévőket.

A nagyszombati jezsuita historia domus e bejegyzése forrásul szolgált az ünnepség leírásának egyre rövidülő későbbi, nyomtatásban megjelent szövegeihez. Így forráshivatkozás nélkül megtalálható Tolvay Imre jezsuita egyetemtörténetében, mint az 1651-es év kiemelkedő, különleges eseménye.⁵² Ezt követően a pompás ceremóniáról és a kivételes alkalomról – Tolvay munkájára hivatkozva – megemlékezett Bél Mátyás is a *Notitia Hungariae Novae Historico Geographica* című munkájának Nagyszombat város történetét bemutató részében „Novem martyrum solennis translatio” címen.⁵³ Ugyancsak Tolvay lehetett a forrása Kazy Ferenc 1738-ban megjelent nagyszombati egyetemtörténete vonatkozó, viszonylag szűkszavú részletének. Kazy eltekintett a translációs körmenet és útvonala részletezésétől, és olyan mozzanatok megörökítésétől, mint például a díszkapu vagy a jezsuiták által adott ebéd.⁵⁴

Valószínűleg Ocskovszky (Ocsovszky) Ferenc Ágoston (1816–1898) kánonok az utolsó, aki Nagyszombatról írt latin nyelvű rövid („breviter adumb-rata”) várostörténetében részletezően megemlékezik a katakombaszentek 1651. évi nyilvános kultuszra történt kihelyezéséről.⁵⁵ Kilenc szent ereklyéről („lipsana Sanctorum”) írt úgy, hogy a kilencedik mártír nevét (Krisztina) nem közölte. A tizedik, 1659-ben Nagyszombatba szállított Adiodemust Tolvayhoz és Kazyhoz hasonlóan ő sem említette, és nem használta a „tíz szent mártír” kifejezést. Ocskovszky a transláció napját tévesen 1651. augusztus 26-ára helyezte, és nem sorolta fel a részt vevő főpapok mindegyikét. Szelephényi György nyitrai és Tarnóczy Mátyás váci püspök mellett az esztergomi

⁵¹ Jászberényi Tamás (1597–1658) beszédének szövege nem ismert. Vö. uo. 629.

⁵² [TOLVAY, Emericus], *Ortus et progressus almae archi-episcopalis societatis Jesu universitatis Tyrnaviensis a primis illius initiis ad annum usque M.DC.LX.* (Tyrnaviae, Typ. Acad., 1725) 169–175.

⁵³ BÉL, Matthias, *Notitia Hungariae Novae Historico Geographica, Pars I: Hungaria Cis-Danubiana, Tomus 2* (Viennae, Straub, 1736), *Historia Urbis Tyrnaviensis*, Cap. I. § XXXIV, 57–58.

⁵⁴ KAZY, Franciscus, *Historia Universitatis Tyrnaviensis Societatis Jesu* (Tyrnaviae, Berger, 1738) 118–120. Az 1651. évi translációról Kazyt és Tolvayt idézve röviden írt: DUBNICKY, Jaroslav, *Ranobarokový univerzitný kostol v Trnave* (Bratislava, Slovenská Akadémia Vied a Umeni, 1948) 60–61.

⁵⁵ OCSKOVSKY, Franciscus Augustus, *Historia urbis Tirnaviensibus* (Tirnaviae, M. Spanraft, 1843) 54–55.

és a pozsonyi káptalan közreműködésével, a hadieszközök díszlövésével, trombita- és harangszóval, valamint énekkórossal nyomatékosította az ünnepi pompa bemutatását. Végül kitért a Lippay érsek által celebrált szentmisére és az egyetem dékánja, Jászberényi Tamás „de gloria Sanctorum” témáról mondott magyar nyelvű („lingua patria”) szentbeszédére.

A transláció rendszeres megünneplésére vonatkozó legkorábbi adat 1651-ből származik. A jezsuita historia domusban az ünnepség leírása után részletezték a tervezett kultusz „hivatalos” elemeit. Az esztergomi érsek az esemény emlékeztetének fenntartására búcsúengedélyt kért Rómából, hogy „az emberek összegyűljenek, és hódoljanak az évforduló napján az ereklyekincs előtt”.⁵⁶ A transláció évi megünneplésére a Szent Bertalan napját követő vasárnapot jelölték ki azzal a meghagyással, ha erre a napra esne a templom felszentelésének dátuma, akkor a Nagyboldogasszony ünnepe előtti vagy utáni vasárnap legyen az emléknap.

A liturgikus keretek között szabályozott kultusz másik eleme az esztergomi érsek által a kilenc katókombaszent mindegyikének kijelölt és jóváhagyott évi külön ünnepnap. Így a magyar egyházi naptár január 19-én Serotinára, február 11-én Desideriusra, július 8-án Anicetusra, július 15-én Christinára, augusztus 9-én Julianusra, szeptember 18-án Sinesiára, október 12-én Semi-diára, október 22-én Priscillára és november 15-én Severinára emlékezik. 1651 után ezeken a napokon az ünnepelt mártírt officium duplex keretében idézték fel a Rítusok Szent Kongregációja előírásának megfelelően.⁵⁷

ÖSSZEGZÉS

Összegezve elmondható, hogy a „tíz szent mártír” ereklyecsoport az európai katókombaszent-kultusz viszonylag korai időszakában, három különböző időpontban került Nagyszombatba. Többségük nem közvetlenül Rómából, hanem onnan Vilnába (Vilnius) szállítva Nicolaus Lancicius közvetítésével ajándékként érkezett a Magyar Királyságba. Közülük kilenc nyilvános kultusza 1651-ben együttes translációjukkal – melyről ez a dolgozat megemlékezik – kezdődött. A translációt a nagyszombati jezsuita egyetemtörténeti (Tolvay Imre, Kazy Ferenc) és várostörténeti munkák (Bél Mátyás,

⁵⁶ „ut anniversaria die redeunte populi confluens de Ecclesia thesauro dictas coleret participet”: Acta, II, 29.

⁵⁷ Az ünnepelésnek ez a módja másutt is általános volt a 17. század elejétől. Így ünnepelték például Lisszabonban Szent Engratia szűz és mártír (†303) emlékét is: *Officium duplex cum octava recitandum in civitate, et diaecesi Olysiensis in festo Sanctae Engratiae Virginis, et Martyris, quod celebratur die 16. Aprilis approbatum a sacra rituum congregatione* (Olysiopone, P. Crasbeeck, 1612).

Ocskovszky Ferenc Ágoston) egyaránt leírják. Ez az ünnepség mindazokat a kivételes mozzanatokot – így például a kiemelkedően nagyszámú főpapi jelenlétet, különleges liturgiát vecsernyével, látványos körmenetet zászlókkal, zenei kísérettel és élőképekkel, díszkivilágítást, díszkaput és díszebédet – tartalmazta mely a korban leggazdagabb ceremóniájú svájci katakombaszent-ünnepségeket is jellemezte.⁵⁸

A kilenc ereklye néhány évvel később, 1659-ben egészült ki egy ekkor Rómából küldött újabb, Adiodemus nevű katakombaszenttel. Nyolc ereklyét a Trienti Zsinat határozatainak gyakorlati megvalósítását ösztönző V. Pál pápa, egyet pedig a Hitterjesztés Kongregációjának (Congregatio de Propaganda Fide) megalapítója, a jezsuiták tevékenységére fokozott gondot fordító, Pázmány Péter hittérítő munkáját támogató XV. Gergely pápa indított útnak Rómából. A tizedik katakombaszentet – jelenleg ismeretlen előzmények után – az irodalomkedvelő, művészetpártoló és a janzenizmus ellen erőlyesen fellépő VII. Sándor pápa juttatta Nagyszombatba, így bővítve a Keresztelő Szent János jezsuita templom ereklyekincsét.

⁵⁸ ACHERMANN 124–239.